

Kostas Mickevičius:

„Mes visi kūrėme valstybę“

Vieno iš buvusių Valstybės saugumo departamento direktorių Kosto Mickevičiaus vadovavimo laikotarpis buvo itin trumpas, bet ne mažiau įtemptas ir atsakingas nei visų kitų žvalgybos vadovų.

1992-ieji buvo didelių permainų metas Lietuvoje. Taip pat – ir žvalgyboje. Institucijos vadovų kaitos procese K. Mickevičiui tų metų vasarą pasiūlyta laikinai užimti VSD direktoriaus kėdę.

Po ilgų įkalbinėjimų jis ryžosi laikinai į savo rankas paimti valstybės saugumą. Galbūt, simboliškai dėl to, kad jo paties gimimo diena yra spalio 27 dieną. Šią dieną prieš šimtą metų Lietuvos kariuomenėje gimė ir dabartinių šalies žvalgybos tarnybų pirmtakas – žvalgybos skyrius, pavadintas Žinių dalimi.

Paklaustas, ką geriausiai prisimena iš šio laikotarpio, K. Mickevičius sako – kad jo pirmoji žvalgybinė ir kontržvalgybinė operacijos.

„Pirmąją operaciją teko rengti kartu su Generaline prikuratūra, ypatingųjų nusikaltimų skyriumi.

Už tai netgi gavome Premjero pagyrimą“, – pasakojo jis.

Tiesa, K. Mickevičius turi darbo patirties ne tik VSD, kuris jam vadovaujant kuriam laikui buvo pervadintas į LR Saugumo tarnybą, jis – ir buvęs ilgametis Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie KAM žvalgybininkas.

– Koks jausmas tapti žvalgybos vadovu?

– Tada jokių vadovu niekas nesijautė – nei finansine, nei kitokia prasme. Bandėme sukurti draugišką kolektyvą, visi buvome turintys panašių šaknų – inžinieriai, mokytojai, dėstytojai... Daugumą darbuotojų atsimenu tik iš gerosios pusės.

Tiesiog visi jautėmės vienodi, ieškojome kompromisų, kad nepadarytume provokacijų ir klaidų.

Reikia nepamiršti, kad Sovietų sąjungai traukiantis iš Europos, per visus socialistinius kraštus – nuo Italijos iki Japonijos judėjo kareiviai.

**Bet kokia mažiausia klaida galėjo baigtis tuo, kad prie kiekvieno lietuvių būtų pasta-
tyta po 100 rusų kareivių.**

Kauno rajone, Linksmakalnyje buvo dislokuota jų radiotechninė žvalgyba su didžiule palydovine antena. Priešiškas žvalgybinis darbas ten buvo dirbamas iki pat 1993-ųjų.

– Dirbti žvalgyboje tuo laikotarpiu reikėjo daug drąsos?

– Vadovauti VSD sutikau tik iš antro karto. Tuo metu mano dukra buvo maža, buvau susiruošęs statyti namą... Tačiau kaip Napoleonas yra sakęs: įsiveli į mūšį ir tada žiūri, kas bus. Bet kuriuo atveju prisidėjau prie departamento atsikūrimo pradžios, kontaktų su užsienio valstybių ambasadamis.

– Turite patirties tiek Lietuvos karinėje, tiek civilinėje žvalgyboje. Koks didžiausias mūsų tarnybų pasiekimas?

– Yra atlikta pora rimtų operacijų tam tikroje teritorijoje. Apie jas galėsime kalbėti dar negreit. Tačiau tų operacijų dėka mūsų valstybė turėjo labai geras derybas su kaimyniniu kraštu.

– O kokių savybių reikia žvalgybos pareigūnui?

– Savybės yra išsiugdomos. Istoriškai taip susiklostė: kai kitos Vakarų valstybės galėjo darbuotojus sau rinkti iš kariuomenės, kitų struktūrų, mes tam laiko neturėjome. Viską reikėjo kurti greitai: arba sukuri struktūrą, arba mėnesį negausi algos.

Bandėme pasirinkti padorius žmones. Žinoma, iš anksto negali žinoti, ar visi jie tiks tokiai tarnybai.

– Įmanoma, kad tokioje tarnyboje dirbtų ne valstybės patriotas?

– Patriotiškumą sunku nustatyti... Kai dirbau AOTD, man teko pasirinkti pirkimu, o paskui ir pačiam pirmajam atsisėsti ant melo detektoriaus kėdės. Tuomet paprašiau, kad visus tyrimo metu gautus duomenis nuneštų ministrui, kuris vėliau nuspręstų – tinku darbu ar ne.

Juokingas pokštas, kurį man iškrėtė šeima: kartą žmonai paupyje radus katytę, dukra su žentu jai davė vardą – Džingsas. Taip vadinosi veikėjas viename filme apie žvalgybininką, dirbusį su melo detektoriumi.

Jau nekalbant apie patriotiškumą, tuo metu mums daug ko reikėjo išmokti patiems. Nebuvau agentūrų, sekimo žinovas, tačiau imi ir išmoksti.

Visi rizikavome, nes šalyje vyravo banditizmas. Dukart buvo pasikėsinta į mano gyvybę, o kartą užpulta ir mano šeima.

Tuomet niekada negalėjai žinoti, kada namo pareisi, o kada vėl ryte turėsi pradėti darbą. Nebuvo įstatyminės bazės, daug dokumentų tvarkymo... Apie atostogas nė nesapnuodavome.

– Tačiau, tai yra labai baisu...

– Ką reiškia baisu? Prie to buvome pratę. Žinoma, kai turi mažamečių vaikų, tai nėra malonu. Bet mes visi kūrėme valstybę. Dukrai buvo vos 11 mėnesių, kai dalyvavau Sausio 13-osios įvykiuose. Būdavo, džiaugiesi, kad grįžti namo.

Vėliau gyvenimas taip susiklostė, kad teko dirbti ir karinėje žvalgyboje.

– Apie žvalgybą prikūrta įvairių filmų. Ką apie tai manote?

– Filmus kuria režisieriai, tačiau situacijas rekomenduoja žmonės iš šios srities.

– Kokia žvalgyba turi būti dabar?

– Pirmiausia, reikia sugebėti apsisaugoti ir apsaugoti savo žmones. Reikia nuolat mokytis ir kliautis ne tik žvalgybos pareigūnų patirtimi, bet ir mokslininkų žiniomis. Pats žvalgybinio darbo pagrindas yra žvalgyba – grėsmių žvalgymas už mūsų valstybės sienos ir kontržvalgyba – žvalgymas mūsų valstybės viduje.

O šiame darbe kartais reikia įsijausti į įvairiausias vaidmenis, į tokias profesijas, kokios tik gali egzistuoti.

Laikmečiu, kada dirbau žvalgyboje, nebuvo įtvirtinta seklio profesija. O kaip apginti savo pareigūną, jei jis dirbdamas savo darbą papuls į kalėjimą, ką pasakyti jo šeimai? Tik vėliau kuriant Žvalgybos įstatymą, tai buvo reglamentuota.

– Kaip pamokytumėte piliečius išvengti šnipinėjimo grėsmės?

– Galiu pateikti prevencinį pavyzdį per savo istoriją, kuri nutiko jau baigus tarnybą AOTD. Atostogavau su draugais Portugalijoje, kai prie manęs pora dienų iš eilės priėjo jauni vaikinai ir bandė bendrauti rusiškai. Tai, panašu, buvo rusų žvalgybos darbuotojai. Manęs klausė – ar galėtų pabendrauti. Aš jų tada paklausiau – kada grąžins pinigus už okupaciją. Tiesa, ir tai jų neatgrasė. Tad teko pagąsdinti siūlant nusifotografuoti...

– Norite pasakyti, jus taip bandė verbuoti?

– Be abejo. Panašių istorijų yra nutikę keletas ir ne tik man.

– Kokia dabar didžiausia egzistuojanti grėsmė Lietuvai, jūsų manymu?

– Vis kalbama, kad reikia sumažinti Seimo narių skaičių. Tai prilygtų valstybės išdavimui. Kuo mažesnis parlamentarų skaičius, tuo jiems lengviau daryti įtaką.

Apskritai manau, kad partijose turėtų egzistuoti mažiau tarpusavio keršto, o visuomenė turėtų būti labiau suvienyta. Mums reikia mažesnio su-

siskaldymo.

Be to, reikia nepamiršti bendradarbiavimo, nes Lietuva viena pati žvalgybos vykdyti negali. Štai anglų žvalgyba įsikūrė pati pirmoji ir visus kitus, įskaitant amerikiečius, išmokė šio amato. Tad būtina mokytis iš tų, kurie turi didžiausią patirtį.

Šiais laikais, kai technologijos sparčiai vystosi, labai svarbi ir mokslinė partnerystė. Tai galėtų tapti mūsų potencialu.